

agentov politične socializacije se na Slovenskem šele razvija, prevladujeta pa še vedno tradicionalna politična kultura in konzervativna miselnost. Nedvomno lahko avtorju te knjige Janezu Kolencu priznamo poglobljeno in inovativno proučevanje politične kulture nasploh in posebej v Sloveniji, s čimer je nadaljeval pri nas že uveljavljeno tradicijo raziskovanja politične kulture, katere začetnik je prof. Stane Južnič.

Marjan Brezovšek

NIKO TOŠ (ured.)

Slovenski izziv

(Rezultati raziskav javnega mnenja 1990–1991)

FDV–IDV, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Ljubljana 1992, str. 235

Knjiga vsebuje analize in poročila, pripravljena na podlagi rezultatov raziskav v okviru projekta Slovensko javno mnenje, ki so bile opravljene v letih 1990 in 1991, torej v prelomnem obdobju slovenske zgodovine: pred prvimi demokratičnimi volitvami in po njih; pred slovensko osamosvojitvijo in po njej. Knjiga tako celovito zajema politično življenje s slovensko demokracijo in slovenske politične stranke med slovenskim osamosvajanjem. Nedvomno so ti veliki sistemski in strukturalni premiki opredeljeni tudi z nacionalno zavestjo in celotno nacionalno problematiko, zato ji je v knjigi posvečena ustrežna pozornost. Knjiga je tako vrhunska sinteza socialnostrukturalnih, političnih in kulturnih sprememb v slovenskem prostoru, posebno vrednost pa ji daje še mednarodni primerjalni okvir, kar je omogočilo primerjave s strukturalnimi premiki v srednjeevropskih in vzhodnoevropskih družbah.

Slovenijo je skupaj z drugimi srednje- in vzhodnoevropskimi nekdanjimi komunističnimi državami zajel tretji demokratizacijski val v obdobju po drugi svetovni vojni. Potek preobrazbe teh držav in njihove možnosti za

uveljavitev demokratičnih institucij in političnih odnosov, tj. njihovo politično modernizacijo, določa dvoje presečišč – redefiniranje nacije oz. nacionalne države (in osamosvajanje narodov) ter vprašanje razmerja med demokratičnimi institucijami in gospodarskim prestrukturiranjem teh družb. Ne glede na razlike v stopnji njihove družbene in gospodarske razvitosti pa so vzroki za politično modernizacijo precej podobni (križa legitimnosti, omejevanje človekovih pravic, neučinkovitost vzhodnoevropskih sistemov in stroški represije). Načini in oblike prehoda v demokracijo so različni, odvisni pa so od narave predhodnega režima, razmerja družbenih sil in politične moči, ki jo imajo, prav tako pa tudi od širšega oz. mednarodnega okolja. Raziskovalni podatki, čeprav zadevajo le subjektivno razsežnost tega »prehodnega obdobja«, kažejo na nekatere posebnosti Slovenije in možnosti uspešnega »prehoda« v njej.

Raziskovalni podatki prikazujejo torej stališča, vrednotenja in poglede ljudi, njihovo subjektivno doživljanje sprememb in izpovedana pričakovanja ob preobratu, prehodu in radikalni reformi v Sloveniji. Pokažejo na premike v gledanjih na ključna družbena razvojna vprašanja in torej na premike v zavesti nasploh. To npr. ponazarja sestavek Z. Roterja o »prepoznavanju in razumevanju preteklosti«, ki vključuje oceno medvojnega dogajanja in povojnega t. i. »socialističnega obdobja«. Na razumevanje »prehoda« in odnosa ljudi do strukturalnih sprememb seveda lahko odločilno vpliva tudi vrednotenje preteklosti. V ta okvir spada tudi drugi Roterjev prispevek z naslovom Premišljevanje o (katoliški) Sloveniji, 1992. Rezultati potrjujejo podmeno o dozorelosti slovenske politične in kulturne zavesti v smislu obstoja trdnih meril za presojanje preteklega in načrtovanje prihodnjega. Javnost tudi ni naklonjena pustolovstvu v prihodnosti ali sleparjenju s preteklostjo. Avtorjeva razlaga se nagiba tudi h koncu mita o katoliški Sloveniji, »če katoliškost razlagamo kot popolno privrženost velike večine (npr. dveh tretjin) slovenskega prebivalstva katoliški cerkvi, njenim dogmatičnim resnicam, moralnemu in družbenemu nauku, kot nesporno priznavanje, naj ima ta Cerkev položaj in vlogo hegemon v vseh rečeh verskega, moralnega, kulturnega in političnega življenja državljanov, kot pravico do nesporn-

nega narodnega voditeljstva, kot je bilo to med svetovnjima vojnama. Ti časi so nepovratno mimo, ne glede na to kako močno si to nekateri želijo ali ne želijo» (str. 46).

Redefiniranje nacije in razvitje zamisli nacionalne države vse do njene ustanovitve in mednarodne uveljavitve analizira P. Klinar v sestavku Slovenska nacionalna zavest v času osamosvajanja. Na eni strani se ta zavest izraža v visokem vrednotenju institucij, ki zagotavljajo oz. varujejo nacionalno samostojnost, po drugi strani pa dobiva tudi svoj negativen odvzem v izražanju nacionalne nestrpnosti, v zanikanju enakih pravic človeka in celo v agresivnem nacionalizmu. Predpostavljamo lahko, da se bo ta vidik ob socialni in gospodarski krizi še poglobil. Odnos med avtohtonimi prebivalci in imigranti v Sloveniji je P. Klinar analiziral v posebnem prispevku. Demokratizacijske procese, tako kot se izražajo na politični ravni skozi angažiranje in stališča, analizira več prispevkov. Naj jih samo naštejemo: B. Markič, Zaznave Slovencev o političnem sistemu, in Politika in javno mnenje; N. Toš, Politične stranke, volilci in njihove idejne orientacije ter Demokratizacija v Vzhodni Evropi – primer Slovenije. V ta okvir sodi tudi prispevek J. Štebeta O vzorcih sprememb volilnih nagnjenj Slovencev. Na vprašanje, kako je s socialno določenostjo vrednotenja neenakosti, odgovarja V. Rus v svojem sestavku o lastninskem in blaginjskem sindromu pri Slovencih. Za večino Slovencev enakost ni pogoj za demokracijo in še manj nekaj, kar kaže istovetiti z demokracijo.

V posebnem poglavju so podrobno prikazani tudi rezultati raziskave O nacionalni varnosti, kjer A. Grizold in L. Jelušič razčlenjujeta in opisujeta varnostno zavest Slovencev. Zbornik socioloških, politoloških in obramboslovnih raziskav priznanih slovenskih znanstvenikov končuje spis N. Toša Institucionalne spremembe in perspektive demokracije v Sloveniji. Preobrati v Vzhodni in Srednji Evropi so izziv demokraciji in priložnost, da se te družbe izvijejo iz dolgotrajne vkleščenosti v avtoritaren sistem. Tu pa se zastavljajo že nova vprašanja njene »utrjenosti« in učinkovitosti pri reševanju glavnih problemov. Zbornik je, še zlasti s svojo empirično utemeljitvijo, pomemben prispevek k razumevanju prehodnega obdobja in hkrati opozorilo na pomen demokratičnih pravil in razvijanje instituci-

onalne legitimnosti celotnega političnega sistema.

Marjan Brezovšek

MIRJAN NASTRAN ULE

Psihologija vsakdanjega življenja

(Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1993, str. 253)

Naše življenje, ki ga živimo v svojem vsakdanjem svetu, je pestro, izzivalno, zanimivo, dinamično, enkratno, presenetljivo. Poleg pripisanih atributov bi mu lahko pridali še mnoge druge. Kako to vsakdanje življenje, njegova dogajanja osvetliti? To je tema, ki zanima mnoge znanstvenike: filozofe, sociologe, psihologe itd. In proučevanja te teme se je (še zlasti s psihološkega gledišča) tudi lotila dr. Mirjana Ule. Letos jo je avtorica predstavila v delu Psihologija vsakdanjega življenja. Njeno delo je izšlo pri Znanstvenem in publicističnem središču v Ljubljani. Avtoričino delo je, kot bomo poskusili utemeljiti v nadaljevanju, nosilec bogatih vrednosti. Z njimi se lahko strokovno obogatijo tudi profesorji družboslovja. In prav zaradi izrečenega sem se odločila, da družboslovcem (še predvsem profesorjem družboslovja) to delo nekoliko pobliže predstavim.

Delo poleg predgovora vsebuje tele nosilne vsebinske teme: vsakdanji svet kot socialno-psihološka kategorija; medosebni odnosi v vsakdanjem življenju; psihopatologija vsakdanjega življenja; življenjski svet družine; vsakdanji svet in spolne razlike; individualizacija življenja in spremembe subjektivnih struktur. Temeljito poznavanje nanižanih tem je nujno potrebno tako za profesorja psihologije kot sociologije. Reči je mogoče: oba morata pri dijakih razmišljati o vsakdanjem svetu; o medosebnih odnosih, ki potekajo v tem svetu; o patoloških pojavih, ki v njem vzniknejo. In še bi lahko nadalje utemeljevali. To pa ravno dokazuje, kako strokovno zelo bogata osebnost mora